
ZJAWISKO PRZEMOCY W RODZINACH 500+

THE PHENOMENON OF VIOLENCE IN 500+ FAMILIES

Streszczenie: Przemoc jest uwarunkowana wieloaspektowo, istnieje też wiele teorii socjologicznych, będących koncepcjami tłumaczenia przemocy domowej. Jest przejawem patologii i dysfunkcji życia rodzinnego, przybiera różne formy i rodzaje, a znamienymi jej cechami są cykliczność występowania i napędzające ją mechanizmy określające relacje między sprawcą a ofiarą. Ofiarami przemocy w rodzinie są zarówno kobiety, jak i mężczyźni, dzieci oraz osoby starsze. Wyznacznikami, kto jest ofiarą, a kto sprawcą są przewaga siły i dominacja nad słabszymi. Zasadniczym celem opracowania jest zaprezentowanie przeprowadzonych badań na sprawdzalność teorii dostępności zasobów Williama Goode'a (1971 r.), potwierdzających związek między posiadanymi zasobami materialnymi, a przede wszystkim ich brakiem – np. z powodu utraty pracy przez sprawcę, a stosowaniem przez nich przemocy wobec swoich żon, jak również potwierdzenie istnienia zależności między nadużywaniem alkoholu a stosowaną przemocą w rodzinie, zwłaszcza w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+.

Słowa kluczowe: rodzina, przemoc, przyczyny przemocy, 500+.

Summary: Violence has got many aspects. There are many sociological theories being concepts of domestic violence explanations. It is a manifestation of pathology and dysfunctions of family life. It takes many forms and types, and it is characterized by cyclical nature of occurrence and mechanisms that determine the relationship between a perpetrator and a victim. Victims of domestic violence are both women and men, children and elder people. Strength pre-

dominance and domination over the weak determine who is a victim and who is a perpetrator. The main goal of this study is to present the research over the verifiability of the theory of resources availability, by William Good (1971), that confirm the relation between possessing material resources and lack of them. As an example may be the connection between losing a job and being violent against a wife, as well as confirmation the existence of the relation between alcohol abuse and violence in family, especially in families that receive a parental benefit of 500+.

Keywords: family, violence, causes of violence, 500+.

Rodzina ma ogromne znaczenie w przekazie wartości, kształtowaniu potomstwa i budowaniu zaplecza dla kolejnego pokolenia, w byciu podstawą dla poczucia bezpieczeństwa i przynależności. Ważne i potrzebne jest przygotowywanie młodych do tego, aby potrafili stworzyć i utrzymać rodzinę, a potomstwu przekazali wartościowe zasady godne powielania [Kwak 2015, s. 24]. Rodzina jako forma życia zbiorowego wywiera istotny wpływ na kształtowanie się postaw, aspiracji i planów życiowych, systemów wartości i osobowości ludzkich [Kawula 2012, s. 12].

Często zdarza się, że rodzina z różnych przyczyn nie jest w stanie realizować przypisanych jej funkcji. W takich przypadkach powstaje problem jej dysfunkcyjności.

Barbara Czeredrecka wyróżnia 5 typów rodzin z uwagi na stopień niewydolności pod względem wychowawczo-opiekuńczym. Pierwszy typ stanowią rodziny, które dają sobie radę z utrzymaniem dzieci, opieką nad nimi i właściwym ich wychowaniem, a pomocy potrzebują jedynie w rozwiązywaniu poważnych trudności, np. mieszkaniowych, ekonomicznych, zdrowotnych. Drugi typ to rodziny, które na skutek niezaradności życiowej, skrajnej nieśmiałości, chorób, inwalidztwa albo przypadków losowych znalazły się w sytuacji, która przerasta ich psychiczne możliwości i z tego względu wymagają interwencji i pomocy. Trzeci typ stanowią rodziny wychowawczo słabe, niewydolne, niezorganizowane. W tych rodzinach dzieci są zagrożone wykołajaniem i wymagają czasowego odizolowania od rodziny. Czwarty typ stanowią rodziny trudne, które nie wypełniają należycie swoich obowiązków wobec dzieci z powodu poważnych defektów osobowości, takich jak brak dostatecznego poczucia odpowiedzialności rodzicielskiej, lekkomyślność, lenistwo, alkoholizm, dezorganizujące rodzinę obyczaje i nawyki. Piąty typ to rodziny, które zdecydowanie nie wywiązują się ze swoich obowiązków rodzicielskich. Przejawia się to

w krańcowym zaniedbywaniu dzieci, psychicznym lub moralnym znęcaniu się nad nimi i ich demoralizowaniu [Czeredrecka 2001, s. 59–60].

Kluczem do rozwiązywania trudnych problemów funkcjonowania rodziny i zapobiegania występowaniu w niej dysfunkcji i innych patologii powinna być właściwa polityka społeczna państwa. Polityka społeczna jest rodzajem polityki publicznej i wiąże się z instrumentalnym wykorzystaniem władzy w państwie do osiągania wszechstronnego dobrobytu wszystkich obywateli, z uwzględnieniem nierówności socjalno-ekonomicznych oraz nierówności władzy między różnymi grupami obywateli. Zakres przedmiotowy polityki społecznej obejmuje głównie sprawy: pracy i zatrudnienia, zabezpieczenia społecznego, zdrowia, oświaty i wychowania, kultury i mieszkalnictwa. W zakres polityki społecznej wchodzi polityka socjalna, której celem jest zabezpieczenie społeczne i transfery socjalne [Firlit-Fesnak, Szyłko-Skoczny 2009, s. 34].

Rola rodziny i jej znaczenie w społeczeństwie zostały w Konstytucji wielokrotnie podkreślone. Konstytucja odnosząc się do rodziny, określa obowiązki państwa w tym zakresie. Z art. 71 wynika, że prowadząc politykę społeczną i ekonomiczną, jest ono zobowiązane do uwzględnienia dobra rodziny. Jednym z przejawów tej polityki jest pomoc ze strony władz publicznych, udzielana rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej. Do szczególnej pomocy władz publicznych mają prawo rodziny wielodzietne, a także niepełne. Prawo do szczególnej pomocy władz publicznych ma matka w okresie przed, jak i po urodzeniu dziecka [Skrzydło 2018].

Systemowe i długofalowe wsparcie polskich rodzin znalazło swoje odzwierciedlenie również w ustawie z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci [Dz. U. 2016, poz. 195], która przyznaje matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka albo opiekunowi prawnemu dziecka świadczenie wychowawcze 500+, którego celem jest częściowe pokrycie wydatków związanych z wychowywaniem dziecka, w tym z opieką nad nim i zaspokojeniem jego potrzeb życiowych.

Stosowaniu przemocy we współczesnych czasach sprzyjają: bezrobocie, alkoholizm, stres, bieda i lenistwo, narkomania, eksponowanie przemocy w środkach masowego przekazu, rozluźnienie więzi rodzinnych, pewnego rodzaju moda na przemoc [Zygarowicz 2010, s. 189–190].

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 roku o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie w art. 2 pkt 2 określa przemoc w rodzinie jako „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób najbliższych (w rozumieniu art. 115§11 Kodeksu karnego), a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażając te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące

szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą” [tj. Dz. U. 2015, poz. 1390]. Natomiast zdaniem T. Szlendaka, przemoc domowa to intencjonalny i przemyślany akt agresji, mający na celu skrzywdzenie innej osoby, który może być skierowany w stosunku do dzieci, współmałżonków i partnerów seksualnych, rodziców. Zatem, przemocy domowej mogą dokonywać nie tylko mężczyźni w stosunku do swoich żon i dzieci, ale też kobiety wobec swoich mężów, dzieci i wnuki wobec dziadków, dzieci wobec siebie nawzajem, a nawet starsze, nastoletnie dzieci wobec swoich rodziców [Szlendak 2010, s. 274]. Aby mówić o przemocy domowej, muszą zaistnieć cztery elementy sytuacyjne: działania bądź rażące zaniedbania, intencjonalność w zachowaniu osoby stosującej przemoc w rodzinie, wykorzystanie stworzonej bądź istniejącej już przewagi władzy lub siły oraz wywołanie u ofiary przemocy cierpienia lub szkód, które naruszają jej prawa i dobra osobiste [Cabalski 2014, s. 311].

Zjawisko przemocy w rodzinie ma wymiar wieloaspektowy, występuje w wielu rodzinach o różnym statusie społecznym i materialnym oraz jest warunkowane wieloma czynnikami. Przemoc jest przejawem patologii i dysfunkcji życia rodzinnego, przybiera różne formy i rodzaje, a znamionami jej cechami są cykliczność występowania i napędzające ją mechanizmy określające relacje między sprawcą a ofiarą. Ofiarami przemocy w rodzinie są zarówno kobiety, jak i mężczyźni, dzieci oraz osoby starsze. Wyznacznikami, kto jest ofiarą, a kto sprawcą, są: przewaga siły i dominacja nad słabszymi.

Zdaniem wielu badaczy zjawiska przemocy, przemoc jest przekazywana z pokolenia na pokolenie. Powstaje swoisty „cykl rozwojowy przemocy”, który pokazuje ciągłość zachowań agresywnych w kolejnych pokoleniach. Patrząc w ten sposób na przemoc, możemy dostrzec: dwa typy przemocy, w której sprawcami są dorośli – przemoc wobec małżonka i przemoc wobec dziecka; dwa typy przemocy, której sprawcami są dzieci – przemoc wobec rodziców i przemoc wobec rodzeństwa; jeden typ, w której sprawcami są i dorośli, i dzieci – przemoc wobec osób w podeszłym wieku [Brown, Herbert 1999, s. 22].

Akty przemocy wewnątrzrodzinnej są elementem negatywnej socjalizacji członków rodziny, a zwłaszcza dzieci, które są dobrymi obserwatorami tego, co dzieje się w domu. Socjalizacja w środowisku, w którym stosuje się przemoc obojętnie jakiego rodzaju i w jakiej formie, powoduje, że dzieci narażone na jej codzienne oglądanie stosują ją w swoim dorosłym życiu. Teza ta nosi nazwę cyklu przemocy w rodzinie albo międzygeneracyjnej transmisji przemocy. Do wpływu socjalizacji na stosowanie przemocy muszą często dołączyć takie czynniki, jak: geny, stres, kulturowy patriarchyzm, bezrobocie i niskie zarobki [Szlendak 2010, s. 283]. Do najważniejszych funkcji realizowanych przez rodzinę zaliczona została funkcja socjalizacyjna. Sławomir Zaręba definiuje

proces socjalizacji następująco: „socjalizacja, czyli uspołecznienie, wychowanie do pełnienia ról społecznych, wskazuje na proces przystosowania jednostki do życia w społeczeństwie”. Do dojrzałości – społecznej, religijnej, moralnej dochodzi się stopniowo na drodze pokonywania określonych etapów wychowawczych, a sama socjalizacja obejmuje całego człowieka, a więc jego dzieciństwo, młodość i dojrzałość [Zaręba 2004, s. 370].

Zasygnalizowane powyżej zagadnienia stały się dla autora artykułu inspiracją do podjęcia badań, mających na celu uzyskanie odpowiedzi na podstawowy problem badawczy sformułowany w pytaniu: Czy zjawisko przemocy występuje w rodzinach pobierających świadczenie 500+ zamieszkujących na terenie Podkarpacia? Do tak sformułowanego problemu głównego postawiono następujące problemy szczegółowe:

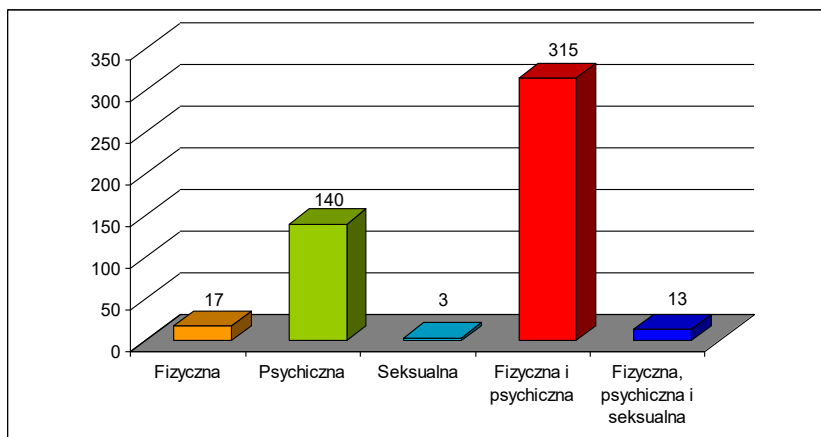
- Jaki rodzaj przemocy dominuje w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+?
- Czy sprawcy przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ nadużywają alkoholu?
- Jakie są źródła dochodów sprawców przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+?
- Jakie są źródła dochodów sprawców przemocy pobierających świadczenie wychowawcze 500+?
- Jakie są źródła dochodów sprawców przemocy nadużywających alkoholu w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ ?
- Jakie są źródła dochodów ofiar przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+?

Badania zostały przeprowadzone w okresie od stycznia do kwietnia 2017 roku w oparciu o dane pochodzące z „Niebieskich Kart” założonych w 2016 roku prowadzonych przez Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie funkcjonujące na terenie województwa podkarpackiego.

W prowadzonych badaniach empirycznych wykorzystano metodę „desk research”, która zakłada szczegółową analizę istniejących już i dostępnych danych. Jakość „desk research” zależy od dostępności informacji na dany temat. Ważne jest, aby znajdować aktualne i wiarygodne fakty [Makowska 2013, s. 101], a takimi bez wątpienia są dane zawarte w „Niebieskich Kartach” prowadzonych przez Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Z badań¹ wynika, że zjawisko przemocy występuje również w rodzinach, które otrzymują świadczenie wychowawcze w ramach Programu Rodzina 500+.

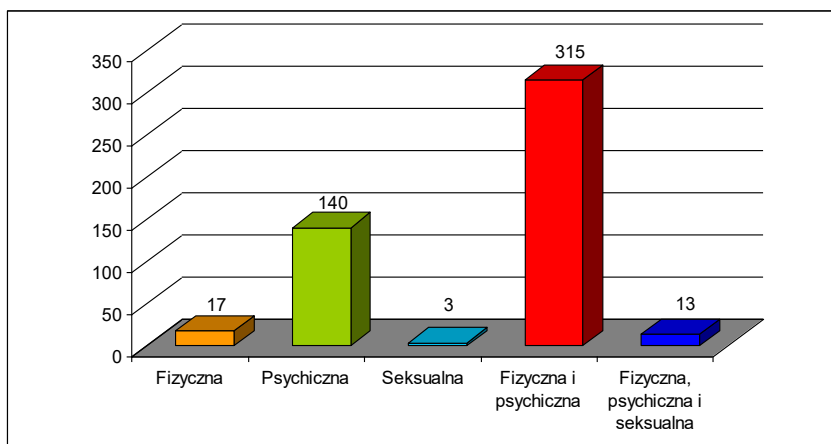
¹ Dane pochodzą z 97,5% funkcjonujących na terenie województwa podkarpackiego Zespołów Interdyscyplinarnych ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie.

Wykres 1. Przemoc w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

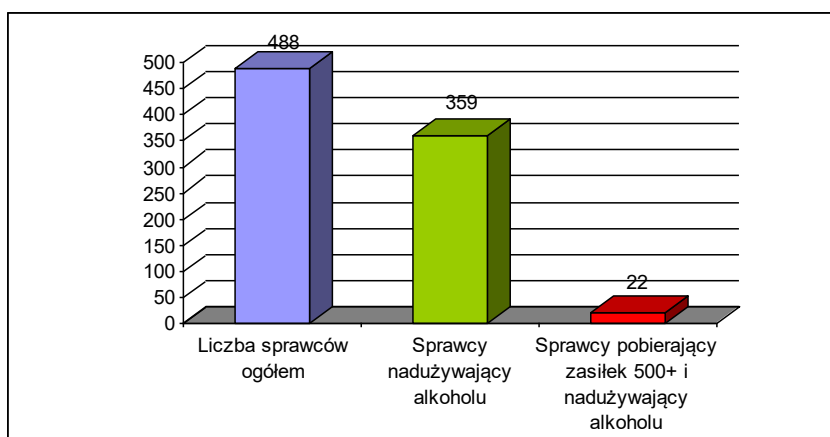
Na 3577 Niebieskich Kart, które zostały założone w 2016 roku na terenie województwa podkarpackiego – 488 (tj. 13,64% ogółu) dotyczy rodzin, w których sprawca lub ofiara przemy korzysta ze świadczenia wychowawczego 500+. Świadczenie to pobiera 44 sprawców i 444 ofiary przemy w rodzinie.

Wykres 2. Rodzaj stosowanej przemy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

W rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze sprawcy przemocy stosują wobec swoich ofiar następujące rodzaje przemocy: fizyczną i psychiczną (315 przypadków); psychiczną (140 przypadków); fizyczną (17 przypadków); fizyczną, psychiczną i seksualną (13 przypadków); seksualną (3 przypadki). Natomiast 44 sprawców przemocy, którzy pobierają zasiłek 500+, stosuje wobec swoich ofiar przemoc: fizyczną i psychiczną (36 przypadków); psychiczną (5 przypadków); fizyczną (2 przypadki); fizyczną, psychiczną i seksualną (1 przypadek).

Wykres 3. Sprawcy przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ nadużywający alkoholu

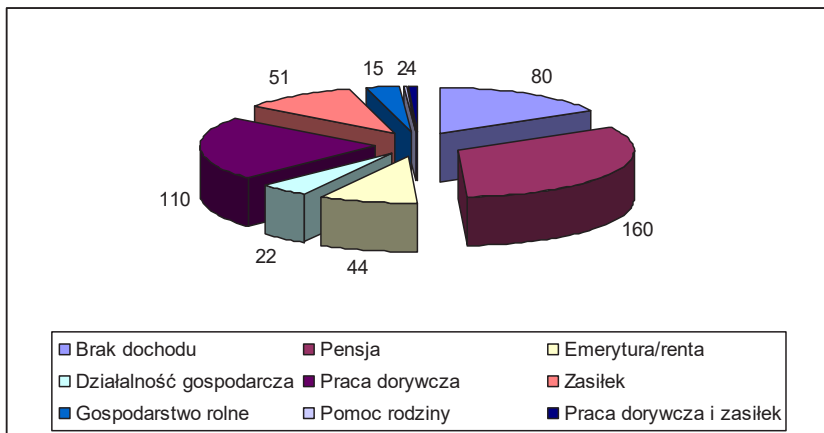
Źródło: opracowanie własne.

Z analizy dokumentacji „Niebieskich Kart” prowadzonych przez gminne zespoły interdyscyplinarne ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie województwa podkarpackiego wynika, że w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ na 488 sprawców przemocy aż 359 (73,57%) nadużywało alkoholu. Należy także zaznaczyć, że świadczenie 500+ pobierane jest również przez samych sprawców przemocy w rodzinie. Ze świadczenia tego korzysta 44 sprawców przemocy, z czego 50% nadużywa alkoholu.

Diagnostując zjawisko przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ na terenie województwa podkarpackiego, zbadano również zagadnienie zasobów – czyli sytuacji materialnej sprawców i ofiar, w celu przetestowania jednej z teorii socjologicznych wyjaśniających przyczyny przemocy, a mianowicie teorii dostępności zasobów W. Goode’a z 1971 roku.

Zdaniem W. Goode’a system rodzinny opiera się do pewnego stopnia, jak i inne systemy społeczne, na sile bądź groźbie jej użycia. Użycie przemocy zaś

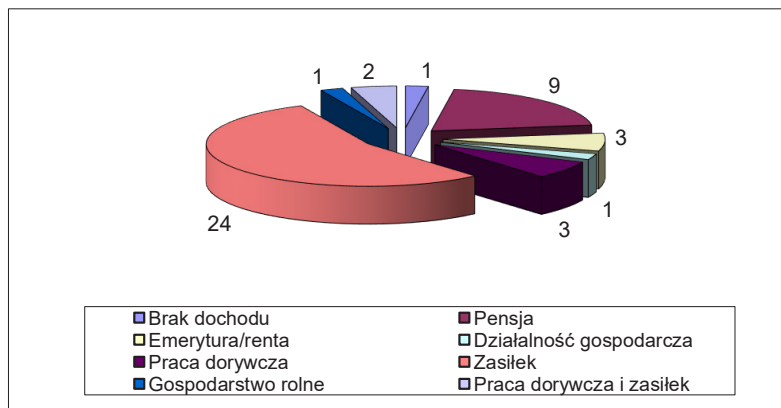
zależy od zasobów, jakimi każdy członek systemu rodzinnego może rozporządzać. Im więcej zasobów jest w jego bądź jej posiadaniu, tym więcej siły może użyć, choć de facto tym mniej w rzeczywistości jej używa. Wynika z tego, że ci, którzy rozporządzają mniejszymi zasobami, najczęściej uciekają się w stosunkach rodzinnych do otwartej przemocy fizycznej. Kiedy dla przykładu mężowie tracą środki finansowe z powodu utraty pracy, zaczynają stosować wobec swoich żon przemoc. Brak zasobów generuje brutalne zachowania [Szlendak 2010, s. 279–280].

Wykres 4. Źródła dochodów sprawców przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

Z prowadzonych badań wynika, że przemoc w rodzinach, które pobierają świadczenie wychowawcze 500+, jest uzależniona od dostępności zasobów materialnych sprawców. Analiza źródeł dochodów sprawców przemocy w pełni to potwierdza, bowiem na 488 sprawców przemocy aż 80 nie posiada dochodów w ogóle, 110 z nich zatrudniało się dorywczo, a 51 pozostających bez pracy pobierało różnego rodzaju zasiłki. Łącznie bezrobotni, pobierający zasiłek, korzystający z pomocy rodziny oraz pracujący dorywczo, liczą 247 osób, co stanowi ponad połowę (50,61%) ogółu sprawców przemocy w rodzinie. Stałe źródło dochodów (pensja, emerytura/renta, działalność gospodarcza, gospodarstwo rolne) posiada 241 osób.

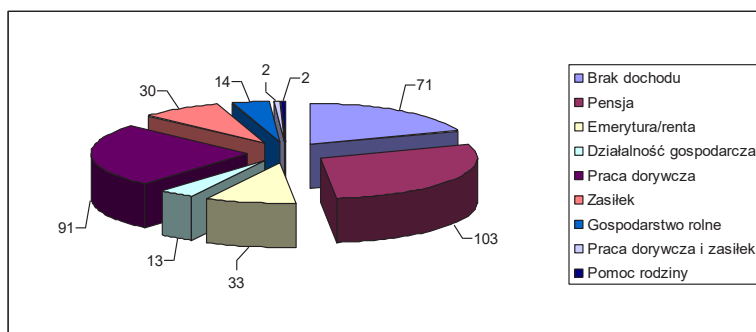

Wykres 5. Źródła dochodów sprawców przemocy pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

Z analizy źródeł dochodów sprawców pobierających świadczenie wychowawcze 500+ wynika, że na 44 sprawców – bezrobotni, pobierający zasiłek oraz pracujący dorywczo, stanowią grupę 30 osób (68,18%). Stałe źródło dochodów (pensja, emerytura/renta, działalność gospodarcza, gospodarstwo rolne) posiada zaledwie 14 osób (31,82%).

Sprawcy nieposiadający stałego źródła dochodu, a pobierający zasiłek wychowawczy stosują wobec swych ofiar następujące rodzaje przemocy: fizyczną (2 przypadki); psychiczną (3 przypadki); fizyczną i psychiczną (24 przypadki); fizyczną, psychiczną i seksualną (1 przypadek). Natomiast wśród sprawców, którzy pobierają zasiłek 500+ i nadużywają alkoholu – bezrobotni, pobierający zasiłek oraz pracujący dorywczo – stanowią grupę 16 osób, co wynosi 72,73%.

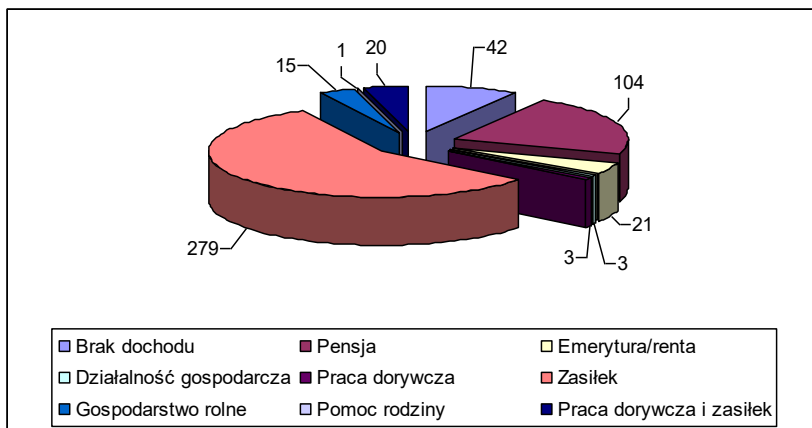
Wykres 6. Źródła dochodów sprawców przemocy nadużywających alkoholu w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

Analizując źródła dochodów nadużywających alkoholu sprawców przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze, należy stwierdzić, że na 359 sprawców 71 nie posiada dochodu w ogóle, a z pracy dorywczej, zasiłków i pomocy rodziny utrzymuje się 125 sprawców przemocy. Łącznie bezrobotni, pobierający zasiłek, korzystający z pomocy rodziny oraz pracujący dorywczo stanowią grupę 196 osób, co wynosi 54,60% ogółu sprawców przemocy nadużywających alkoholu.

Brak stabilności, porządku życiowego, niemożliwość przewidywania zdarzeń powodują, że środowisko rodziny osoby uzależnionej od alkoholu jest środowiskiem patogennym, w którym szczególnie dzieci nie mogą się poprawnie socjalizować i dobrze wychować [Cekiera 1992, s. 31]. W rodzinie z problemami alkoholowymi występuje chroniczny stres psychiczny wpływający destrukcyjnie na osobowość, powodujący uczucie wstydu przed społeczeństwem i dalszą rodziną, a także wywołujący złość do sprawcy wstydu, bezradność, gdyż stosowane dotychczas środki mające na celu zmianę niepożądanego zachowania zawodzą.

Z przeprowadzonych badań wynika również, że sprawcy przemocy nadużywający alkoholu najczęściej wobec swych ofiar stosują przemoc fizyczną i psychiczną (240 przypadków, co stanowi 66,85%); przemoc psychiczną (100 przypadków, co stanowi 27,85%); fizyczną, psychiczną i seksualną (10 przypadków, co stanowi 2,78%); przemoc fizyczną (9 przypadków, co stanowi 2,51%).

Wykres 7. Źródła dochodów ofiar przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+

Źródło: opracowanie własne.

Analiza źródeł dochodów ofiar przemocy w rodzinach, które pobierają świadczenie wychowawcze 500+, wskazuje, że na 488 ofiar przemocy 42 nie posiada

dochodów w ogóle, 279 pobierało różnego rodzaju zasiłki, 3 utrzymywały się z pracy dorywczej, z pracy dorywczej i zasiłków utrzymywało się 20 ofiar, a z pomocy rodziny 1 ofiara. Łącznie bezrobotni, pobierający zasiłek, korzystający z pomocy rodziny oraz pracujący dorywczo, stanowią grupę 345 osób, co wynosi 70,70%.

Należy również zauważyć, że analiza źródeł dochodów ofiar przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze, w których sprawcy nadużywają alkoholu, wskazuje, że bezrobotni, pobierający zasiłek, korzystający z pomocy rodziny oraz pracujący dorywczo, stanowią grupę 254 osób, co wynosi 70,75%.

W oparciu o przeprowadzone badania, których podstawę stanowiły dane pochodzące z „Niebieskich Kart” prowadzonych przez Zespoły Interdyscyplinarne ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, sformułowano następujące wnioski:

1. Zjawisko przemocy występuje w 488 rodzinach, które zamieszkują na terenie Podkarpacia i pobierają świadczenie wychowawcze 500+.
2. Ze świadczenia wychowawczego 500+ korzystają zarówno sprawcy (44 sprawców), jak i ofiary przemocy w rodzinie (444 ofiary).
3. Sprawcy przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+, najczęściej stosują wobec swoich ofiar łącznie przemoc fizyczną i psychiczną (315 przypadków).
4. Sprawcy przemocy, którzy pobierają zasiłek 500+, najczęściej stosują wobec swoich ofiar łącznie przemoc fizyczną i psychiczną (36 przypadków).
5. Niespełna 74% sprawców przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze 500+ nadużywa alkoholu.
6. 50% sprawców przemocy, którzy pobierają świadczenie 500+ nadużywa alkoholu.
7. Blisko 55% nadużywających alkoholu sprawców przemocy w rodzinach pobierających świadczenie wychowawcze nie posiada stałego źródła dochodów.
8. Przemoc w rodzinach, które pobierają świadczenie wychowawcze 500+, jest uzależniona od dostępności zasobów materialnych sprawców i ofiar. Blisko 51% sprawców oraz niespełna 71% ofiar przemocy w rodzinie nie posiada stałego źródła dochodów. Stałego źródła dochodów nie posiada również blisko 69% sprawców przemocy pobierających świadczenie wychowawcze 500+.

Przyglądając się wynikom badania sytuacji materialnej sprawców przemocy i ofiar, należy stwierdzić, że w zdecydowanej większości są to rodziny o niskim statusie społeczno-ekonomicznym. W badanych grupach ofiar i sprawców przemocy dominuje bezrobocie i brak dochodów, które to czynniki mogą generować frustrację, złość, agresję i przemoc wobec osób bliskich.

Instrumenty dotyczące kontroli wykorzystania środków finansowych pochodzących z programu 500+ zostały zawarte w art. 15 ust. 1 Ustawy z dnia 11 lutego 2016 roku o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci, zgodnie z którym – jeżeli w stosunku do osoby ubiegającej się o przyznanie świadczenia wychowawczego lub osoby pobierającej to świadczenie wystąpią wątpliwości dotyczące sprawowania opieki nad dzieckiem, wydatkowania świadczenia wychowawczego niezgodnie z celem lub marnotrawienia świadczenia wychowawczego, organ właściwy oraz marszałek województwa mogą zwrócić się do kierownika ośrodka pomocy społecznej o przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, o którym mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2015 r., poz. 163 z późn. zm.), w celu weryfikacji tych wątpliwości.

Renata Durda stwierdza, że program 500+ widziany jest w trzech perspektywach. Jedna jest pozytywna, dwie pozostałe nieco mniej optymistyczne. Pozytywnym efektem 500+ są jak na razie pojedyncze przypadki kobiet, które dzięki środkom finansowym pochodzącym z programu podjęły decyzję o wyprowadzeniu się z domu, a tym samym uwolniły się od sprawcy przemocy. Ważne, że kobiety przeznaczają pieniądze z 500+ na obronę siebie i dzieci. Kobiety doświadczające przemocy potrafią gospodarować małymi sumami pieniędzy, a paradoksalne jest to, że nauczył je tego sam sprawca. Renata Durda wskazuje również, że są osoby, które przez to, że rodzina dostaje 500+, zrobiły krok w tył, jeśli chodzi o próbę zmiany swojego życia. Część osób wycofała się z kontaktu z różnymi służbami społecznymi, które były im potrzebne głównie do tego, by łątać dziury finansowe. Zaprzestały one wpuszczania pracowników socjalnych do domu oraz odwiedzania miejsc, gdzie uzyskiwały do tej pory pomoc. Są również przypadki, kiedy partner zabiera całe świadczenie 500+ na swoje potrzeby, czy też sytuacje, gdy kobiety nie godzą się, by partner pobierał te pieniądze, a partner z kolei w obawie przed usamodzielnieniem i odejściem swojej partnerki nie wyraża zgody, by to ona pobierała świadczenie. Są to więc rodziny, które, pomimo że są uprawnione, nie pobierają świadczenia wychowawczego 500+ z uwagi na to, że nie potrafią się w tej sprawie porozumieć².

Według Ottona Lipkowskiego w rodzinnej atmosferze kształtuje się postawa społeczna dziecka, wyrabia się szacunek dla starszych i ich autorytetu, umiejętność podporządkowania się obyczajom i zwyczajowym normom, zaleceniom i nakazom. W rodzinie rozwija się poczucie odpowiedzialności. Rodzina daje dziecku poczucie bezpieczeństwa, poczucie „gniazda rodzinnego”,

² <http://wgospodarce.pl/informacje/35091-500-plus-pomoglo-tez-ofiarom-przemocy> (dostęp: 30.01.2019).

w którym dziecko zawsze znajduje ciepło, opiekę, bezpieczne schronienie, do którego może wrócić w trudnych chwilach życiowych. Wreszcie rodzina stwarza warunki psychicznej równowagi, spokoju, odwagi, ufności do innych ludzi, budzi gotowość do odwzajemniania się, opiekuńczego stosunku do innych, kształtuje podstawowe nawyki do pracy [Lipkowski 1980, s. 36].

Środowisko rodzinne powinno zapewniać dziecku możliwość harmonijnego i stabilnego rozwoju. To w rodzinie dziecko czując się bezpiecznie, uczy się wzorów zachowań i norm. Dobrem dziecka jest nie tylko zabezpieczenie jego podstawowych potrzeb, ale również stworzenie mu warunków dla bezpiecznego i harmonijnego rozwoju we wszystkich sferach, w tym psychicznej i emocjonalnej. Wyzwaniem współczesności jest zatem przeciwdziałanie negatywnym skutkom problemów, które występują w rodzinie i mają destrukcyjny wpływ na osobowość dziecka [Arczewska 2018, s. 202]. Dlatego Państwo w sposób szczególny powinno monitorować wykorzystanie środków finansowych pochodzących z programu 500+ w rodzinach, gdzie występuje zjawisko przemocy oraz problem alkoholowy, albowiem świadczenie wychowawcze może służyć pogłębianiu problemów permanentnie oddziałujących na rodzinę, zamiast wspierać realizowanie zadań i funkcji, do których została powołana rodzina.

Literatura

- Arczewska M., 2018, *Dobro dziecka a problemy w rodzinie jako czynniki zaburzające proces wychowania* [w:] Przybysz-Zaremba M., Ziarek W. (red.), *Autorytet w wychowaniu. Poszukiwanie-budowanie (zaburzanie) – wspieranie*, Olsztyn.
- Brown K., Herbert M., 1999, *Zapobieganie przemocy w rodzinie*, Warszawa.
- Cabalski M., 2014, *Przemoc stosowana przez kobiety. Studium kryminologiczne*, Kraków.
- Cekiera C., 1992, *Psychoprofilaktyka uzależnień oraz terapia i resocjalizacja osób uzależnionych*, Lublin.
- Czeredrecka B., 2001, *System opieki nad dzieckiem z rodzin zagrożonych (kontynuacja i zmiana)* [w:] Kozaczuk F., Urban B. (red.), *Profilaktyka i resocjalizacja młodzieży*, Rzeszów.
- Firlit-Fesnak G., Szyłko-Skoczny M., 2009, *Polityka społeczna*, Podręcznik akademicki, Warszawa.
- Kawula S., 2012, *Rodzina jako przedmiot przemian i badań społecznych – konteksty pedagogiki rodziny* [w:] Ładyżyński A. (red.), *Pedagogika rodziny – in statu nascendi czy uznana subdyscyplina?* Wrocław.

- Kwak A., 2015, *Współczesna rodzina – czy tylko problem struktury zewnętrznej?* [w:] Taranowicz I., Grotowska S. (red.), *Rodzina wobec wyzwań współczesności. Wybrane problemy*, Wrocław.
- Lipkowski O., 1980, *Resocjalizacja*, Warszawa.
- Makowska M., 2013, *Desk research* [w:] Makowska M. (red.), *Analiza danych zastanych. Przewodnik dla studentów*, Warszawa.
- Skrzydło W., 2018, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, Komentarz*, Publ. Lex.
- Szlendak T., 2010, *Socjologia rodziny; Ewolucja, historia, zróżnicowanie*, Warszawa.
- Zaręba S., 2004, *Socjalizacja religijna* [w:] Libiszowska-Żółtkowska M., Mariański J. (red.), *Leksykon socjologii religii. Zjawiska – badania – teorie*, Warszawa.
- Zygarowicz E., 2010, *Przemoc w rodzinie na Podkarpaciu* [w:] Malikowski M., Gałkowski S. (red.), *Zagrożenia dla rodziny Europa i Polska*, Rzeszów.
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (tj. Dz. U. z 2015 r., poz. 1390).
- <http://wgospodarce.pl/informacje/35091-500-plus-pomoglo-tez-ofiarom-przemocy>